

بررسی عوامل مؤثر بر اجرای خطمشی‌های قوه قضائیه (بر اساس مدل ناکامورا و اسمال وود)

اکبر اعتباریان^۱ - رقیه کشوریان آزاد^۲

چکیده

زمینه: قوه قضائیه با توجه به نقش مؤثری که در حل و فصل دعاوی، حفظ حقوق عمومی، گسترش و اجرای عدالت و اقامه‌ی حدود الهی دارد، اجرای خطمشی‌ها در آن، تمام بخش‌های جامعه را تحت تأثیر قرار می‌دهد.

هدف: این پژوهش به منظور بررسی عوامل مؤثر بر اجرای خطمشی در قوه قضائیه انجام گرفت.

روش: براساس ادبیات در بحث اجرا، پژوهش‌های انجام شده و دیدگاه صاحب نظران قوه قضائیه، عوامل مؤثر بر اجرای خطمشی بررسی گردید. برای جمع آوری داده‌ها از مصاحبه با ۲۸ نفر از متخصصان فعال در زمینه تدوین، اجرا و ارزیابی خطمشی‌های قوه قضائیه استفاده شده است. نمونه‌گیری به صورت هدفمند و تجزیه و تحلیل داده‌ها با استفاده از رویکرد کیفی و از روش تکنیک تجزیه و تحلیل مضمون استفاده شده است.

نتایج: براساس نتایج تحقیق عوامل مؤثر بر اجرای خطمشی در قوه قضائیه به ترتیب اولویت: مجریان، تدوین کنندگان، ارزیابان، رابطه بین مجریان و تدوین کنندگان و معیارهای ارزیابی پیامدهای خطمشی هستند و رابطه عمیق و دوسویه- ای بین مجریان و خطمشی‌گذاران در قوه قضائیه وجود داشته است، عوامل دخیل در این رابطه وضوح اهداف، ماهیت وظایف و میزان کنترلی که این دو روی هم اعمال می‌کند، می‌باشد. همچنین خطمشی‌گذاران، مجریان و ارزیابان در سناریوهای: تکنوکراسی کلاسیک، تفویض اختیار اداری، چانه زنی، قدرت تشخیص و کارآفرینی بوروکراتیک نقش مؤثری دارند و سناریو چانه زنی مهمترین است. مطابق نتایج تحقیق کارایی قانون‌گذاران، دستیابی به هدف، عکس‌العمل خدمت‌گیرندگان و حفظ و نگهداری سیستم معیارهای مؤثر ارزیابی پیامد خطمشی‌ها در قوه قضائیه می‌باشند.

واژه‌های کلیدی: اجرا، خطمشی‌گذاری، تدوین کنندگان، مجریان، ارزیابان، سناریو

^۱ دانشیار، دانشکده مدیریت، دانشگاه آزاد اسلامی واحد اصفهان (خوراسگان)، گروه مدیریت دولتی، اصفهان، ایران

^۲ دانشجوی دکتری مدیریت دولتی، دانشکده مدیریت، دانشگاه آزاد اسلامی واحد اصفهان (خوراسگان)، اصفهان، ایران (مسئول مکاتبات) - rkeshvarian@gmail.com

مقدمه

قبل از ورود به بحث رویکردهای اجرا، مفهوم اجرای خطمشی را باید تعریف نمود. اجرای خطمشی که از ارکان اصلی این مقاله است تعریف متفاوتی دارد: در مفهوم کلی به معنای اجرای قانون است که بلافاصله پس از تصویب و جنبه قانونی یافتن خطمشی اتفاق می افتد، و در آن بازیگران و سازمانها با درهم آمیختن رویه‌ها و فنون متفاوت می‌کوشند، هدف‌های یک برنامه یا خطمشی پیشنهادی، را به نتیجه مطلوب و مثبت برسانند (قلی پور، ۱۳۷۸).

خطمشی‌ها تصمیمات و سیاست‌هایی اند که به وسیله مراجع مختلف بخش عمومی مثل مجلس، دولت و قوه قضائیه که نماینده منافع عمومی هستند، اتخاذ می‌شود (الوانی و شریف زاده، ۱۳۹۵).

خطمشی در برگیرنده اجزایی است که اصطلاحاً هدف، محتوا و اثر نامیده می‌شود. هدف به مقصدی گفته می‌شود که خطمشی برای دستیابی به آن شکل می‌گیرد. محتوا به بخشی از خطمشی اطلاق می‌شود که از انتخاب گزینه مطلوب به دست می‌آید و اثر یا نتیجه خطمشی نیز بر تغییراتی اطلاق می‌شود که به سبب اجرای خطمشی حادث می‌شود (الوانی و شریف زاده، ۱۳۹۰). دانشمندان علم خطمشی‌گذاری بیان کرده‌اند، فرایند خطمشی‌گذاری به طور کلی شامل مراحل تدوین و تنظیم، اجرا و ارزیابی است که همه این مراحل مهم است و از جمله آنها، که پیچیدگی بسیار زیادی دارد، مرحله اجرا است (بروکز، ۱۹۹۸).

کیتونن (۲۰۰۸) خطمشی‌های عمومی را قوانین و استراتژی‌هایی می‌داند که دولت برای هدایت و مدیریت برنامه‌های اقتصادی، اجتماعی و اداری و غیره تدوین می‌کند. اهداف خطمشی‌هایی که سیاست‌گذاران دولتی تدوین می‌کنند، در راستای خلق فرصت-ها، آموزش و مهارت‌های جدید، تشویق و رشد افراد است.

پرسمن و ویلداوسکی (۱۹۷۳) اجرای خطمشی را به عنوان یک مجموعه یکپارچه از فرایند تعامل بین هدفگذاری و اقدام برای رسیدن به اهداف می‌دانند و معتقدند که اجرا نباید از تدوین جدا باشد و بزرگترین مشکل در اجرای خطمشی را بی توجه به تمهیداتی خاص در مرحله شکل‌گیری مطرح می‌کنند. مدت هاست که اجرا به عنوان یک مرحله مشخص در فرایند خطمشی‌گذاری به رسمیت شناخته شده و مرحله‌ای منحصر به فرد است که معرف تبدیل یک ایده یا توقع یا انتظار برای اقدام با هدف رفع مشکلات اجتماعی می‌باشد.

از آنجایی یکی از مسائلی که امروزه نهادها با آن رو به رو هستند، اجرا و نحوه‌ی اجرای خطمشی است؛ در این مقاله محقق بر آن است به تحلیل و بررسی عوامل مؤثر بر اجرای خطمشی و ماهیت اساسی اجرای خطمشی‌ها در قوه قضائیه بپردازد، لذا نقش قانون‌گذاران، مجریان و ارزیابان در مورد چگونگی اجرا و نقش بازیگران مختلف در فرایند اجرا مورد توجه قرار می‌گیرد.

در مقدمه‌ی قانون اساسی، در بخش «قضا در قانون اساسی» ذکر شده است؛ که مسأله‌ی قضا در رابطه با پاسداری از حقوق مردم در خط حرکت اسلامی، به منظور پیشگیری از انحرافات موضعی در درون امت اسلامی، امری است حیاتی، از این رو ایجاد سیستم قضایی بر پایه‌ی عدل اسلامی و متشکل از قضات عادل و آشنا به ضوابط دقیق دینی پیش‌بینی شده است، این نظام به دلیل حساسیت بنیادی و دقت در مکتبی بودن آن لازم است به دور از هر نوع رابطه و مناسبات ناسالم باشد. و اذا حکمتم بین الناس ان تحکمو بالعدل (نساء، ۵۸). از این رو در این پژوهش خطمشی‌های که باید توسط ستاد قوه قضائیه، دادگستری‌ها یا سازمانهای وابسته و مجری، مطابق اصل ۶۱ قانون اساسی «اعمال قوه‌ی قضائیه به وسیله‌ی دادگاه‌های دادگستری است که باید طبق موازین اسلامی تشکیل شود و به

مؤثر بر اجرای خط‌مشی‌ها در قوه قضائیه بر اساس مدل ناکامورا و اسمال وود به موضوع بپردازد.

چارچوب نظری

محققان و صاحب نظران متعدد، در تبیین عوامل مؤثر بر اجرای خط‌مشی و مشکلات اجرای خط‌مشی عوامل زیادی بر شمرده اند و اکثریت آنان بر این باورند که مشکلات اجرای خط‌مشی با شرایط محلی هر جامعه متفاوت است. اجرای خط‌مشی در مفهوم کلی به معنای اجرای قانون است که در آن بازیگران، سازمانها، رویه‌ها و روشهای متفاوت در هم می‌آمیزد تا با تلاش، اهداف یک برنامه یا خط‌مشی پیشنهادی را به نتیجه مطلوب و مثبت برسانند (لستر، ۱۳۸۱).

مرحله اجرا در خط‌مشی‌گذاری بسیار مهم است و غفلت از آن خط‌مشی‌گذاری را از درون تهی کرده و بی اثر می‌نماید. در حقیقت اثرات و پیامدهای یک خط‌مشی به واسطه اجرای آن به وقوع می‌پیوندد و اجرای نامناسب خط‌مشی، تمام امیدها را برای رسیدن به اثرات مورد انتظار خط‌مشی تدوین شده از بین می‌برد. هر دولتی، تمام امیدها را برای رسیدن به اثرات مورد انتظار خط‌مشی تدوین شده از بین می‌برد. هر دولتی برای اجرای خط‌مشی‌ها نیازمند ابزارهایی است که به وسیله آن‌ها برنامه‌های خود را محقق سازد و راه حل‌های انتخاب شده برای مشکلات اجتماعی، اقتصادی و ... را عملی سازد. امروزه ابزارها به عنوان یکی از اجزای محوری تمام دولت‌ها در نظر گرفته می‌شود (سالمون، ۲۰۰۲).

اجرای خط‌مشی به عنوان یکی از مراحل اصلی خط‌مشی‌گذاری عمومی از سال ۱۹۷۰ به بعد مورد توجه خاص اندیشمندان و پژوهشگران حوزه خط‌مشی‌گذاری و اجرا قرار گرفته است (اعرابی و رزقی رستمی، ۱۳۸۴). نظریه پردازان حوزه خط‌مشی، دیدگاه‌های مختلفی در مورد عوامل مؤثر بر اجرای خط‌مشی ابراز نموده اند. پالامبو و کالیستا (۱۳۹۰) گفته اند،

حل و فصل دعاوی و حفظ حقوق عمومی و گسترش و اجرای عدالت و اقامه‌ی حدود الهی بپردازد» مورد توجه قرار خواهند گرفت.

قوة قضائیه به تمامی افراد و دستگاهها و سازمانهایی اطلاق می‌شود که عملشان جنبه قضایی دارد. قوه قضائیه در سطح حاکمیت مشتمل بر دیوان عالی کشور، دادستانی کل کشور، محکمه عالی انتظامی قضا، داسرا و دادگاه‌های عالی انتظامی قضا، دیوان عدالت اداری، سازمان قضایی نیروهای مسلح، سازمان ثبت اسناد و املاک کشور و دادگستری استان‌ها، سازمان پزشکی قانونی، سازمان بازرسی کل کشور و سازمان زندان‌ها و اقدامات تأمینی تربیتی کشور است. اگر آن را در مفهوم وسیع در نظر بگیریم، همه سطوح قضائی کشور را در بر می‌گیرد و شامل عواملی گوناگون می‌شود، که امور قضائی سراسر مملکت را به عهده دارند. طبق اصل یکصد و پنجاه و ششم: قوه قضائیه قوه ای است مستقل که پشتیبان حقوق فردی و اجتماعی و مسئول تحقق بخشیدن به عدالت و عهده دار وظایف زیر است:

۱) رسیدگی و صدور حکم در مورد تظلمات، تعدیات، شکایات، حل و فصل دعاوی و رفع خصومات و اخذ تصمیم و اقدام لازم در آن قسمت از امور حسبیه، که قانون معین می‌کند.

۲) احیای حقوق عامه و گسترش عدل و آزادیهای مشروع.

۳) نظارت بر حسن اجرای قوانین.

۴) کشف جرم و تعقیب مجازات و تعزیر مجرمین و اجرای حدود و مقررات مدون جزایی اسلام

۵) اقدام مناسب برای پیشگیری از وقوع جرم و اصلاح مجرمین.

بنابراین در مقاله حاضر به دلیل اهمیت فرآیند اجرا در قوه قضائیه، گستردگی این قوه، ارتباط آن با قوای دیگر و احاد جامعه محقق قصد دارد با بررسی عوامل

میتوان تقسیم کرد که عبارت است از رویکرد بالا به پایین، رویکرد پایین به بالا، رویکرد ترکیبی یا تعاملی شبکه.

رویکرد بالا به پایین: فرایند خطمشی‌گذاری را مجموع‌های از سلسله مراتب فرماندهی تعریف می‌کند. به طوری که در آغاز، رهبران سیاسی و مقامات ارشد، ترجیحات و اولویت‌های خطمشی را بیان می‌کنند و سپس برای اجرای آن به مدیران پایین دست (مدیران میانی و اجرایی) در سطح تخصصی ارجاع می‌دهند. رویکرد بالا به پایین با تصمیم دولت شروع می‌شود و میزان موفقیت یا شکست اجرای تصمیمات را بررسی می‌کند و به دنبال یافتن دلایل زیر بنایی مسائل اجرا و عوامل تأثیر گذار بر آن است. در این رویکرد قانون، دستورالعمل روشنی برای مجریان فراهم می‌آورد که چگونه خطمشی را درک کنند و آن را اجرای نمایند. این رویکرد از تصمیمات دولت شروع شده و با نادیده گرفتن سطوح پایین تر به مسائل اجرا می‌پردازد.

رویکرد پایین به بالا: این رویکرد از بررسی کلیه عوامل خصوصی و عمومی شرکت کننده در اجرای برنامه‌ها آغاز می‌شود و با مطالعه دقیق اهداف شخصی و سازمانی منجر به تعیین راهبردها و روشهای طراحی، تامین مالی و اجرای برنامه‌ها می‌گردد. در این روش، موفقیت یا شکست برنامه‌ها به تعهد و مهارت عوامل پایینی بستگی دارد.

جانسون و کانر (۱۹۷۹) اذعان کردند که مجریان سیاستها و خطمشی‌ها که در صف مقدم قرار دارند بویژه در جایی که خدمات ارائه می‌شود، لزوماً آنها مستقیماً با نیازهای ارباب رجوع و مشتریان سر و کار دارند و نسبت به کسانی که دستور را از سطوح بالای سازمان جاری می‌سازند به مسائل و چالش‌های واقعی آگاه تر، و نسبت به مشکلاتی که در اجرا رخ می‌دهد آشناتر هستند.

رویکرد ترکیبی: در الگوی ترکیبی از ترکیب رویکردهای بالا به پایین و پایین به بالا استفاده می‌شود.

اجرای موفقیت آمیز خطمشی‌ها، همان قدر که پیامد مرحله تدوین خطمشی است به همان میزان هم پیامد مسائل خاص اجرا و مسائل اداری است، اما به اشتباه بار گناه فقط به عهده مجریان گذاشته می‌شود آنها عقیده دارند بر اساس عقل و خرد متعارف، وجود برخی شرایط در اجرای موفق خطمشی بسیار تأثیر گذار است: بیان صحیح دلایل پرداختن به مسأله، وجود رهنمودهای روشنی برای سازماندهی مجریان، وجود مهارت‌های مدیریتی و سیاسی لازم و حفظ اولویت اهداف حتی در تغییرات شرایط اقتصادی و اجتماعی.

اگرچه خطمشی‌گذاری ناقص و اشتباه، شکست اجرای خطمشی را در پی دارد و بسیاری از خطمشی‌ها بعد از تصویب در مرحله ساماندهی و اجرا با ناکامی روبه رو شده است و یا حتی بعضی از آنها قبل از اینکه به مرحله اجرا برسد، کنار گذاشته، و خطمشی‌های جدید وضع می‌شود، برخی نیز هنگام تدوین بکلی منسوخ، و به بوته فراموشی سپرده شده است. بعضی از خطمشی‌های اجرا شده با آنچه مورد نظر بوده است همسان نیست (معمارزاده، ۱۳۸۷).

معمولاً این برداشت و تلقی هست که اگر قانونی اجرا نشد، تقصیر مجریان است و خطمشی گذاران از هر سرزنشی در امانند؛ اما در واقع چنین نیست؛ بلکه بسیاری از مسائل مربوط به اجرای خطمشی در زمان تدوین شکل می‌گیرد. بنابراین خطمشی گذار باید بداند که هنگام وضع خطمشی، تمهیدات اجرای آن را نیز در نظر بگیرد (همان منبع، ۱۳۸۷).

پاپادوپولوس اجرا را مرحله‌ای در فرآیند خطمشی می‌داند که در طی آن خطمشی عملیاتی می‌شود، مسئولین دولتی خطمشی را عملی خواهند کرد یا برای عملی کردن آن سعی می‌کنند و بنابراین اهداف خطمشی حاصل خواهد شد، یا برای نیل به آن تلاش می‌کنند.

با مطالعه درباره نظریات دانشمندان علم خطمشی گذاری رویکردهای اجرای خطمشی را به سه دسته

عمومی، نتیجه جهان شمولی در خصوص نحوه ی اجرایی خط مشی و عوامل مؤثر بر خط مشی وجود ندارد. تحقیقات سایر کشورها نیز نتایج مشابهی را نشان می داد. حاصل همه این مطالعات، تلاش منظم برای شناخت عواملی بود که اجرای خط مشی های عمومی را آسان یا دشوار می کرد (هاولت و رامش، ۱۳۸۰).

رجب بیگی (۱۳۸۷) موانع موجود بر سر راه اجرای خط مشی عمومی: هدف گذاری مبهم و غیرواقعی، نادرستی نظریه خط مشی، کمبود تعهد سیاست گذاران نسبت به اجرای خط مشی و نبود توافق همگانی بر خط مشی اتخاذ شده، حوادث غیرمترقبه، کمبود زمان و منابع، کمبود حمایت های عمومی و فناوری نامناسب می داند.

وان متر و وان هورن (۱۹۷۵) ویژگی های شخصی مجریان را از متغیرهای اجرا میدانند.

برینارد (۲۰۰۵) اعتقاد دارد عوامل شکست در اجرا، بی توجهی مدیران به خط مشی های تدوین شده توسط خبرگان، نبود تعهد در اجرا، اعمال نظرهای شخصی مدیران و مجریان، تضاد بین منافع مجریان و اجرا، نبود تخصص کافی، ارتباط ناکافی دستگاه های مجری، تعدد و تداخل اختیارات مراجع خط مشی گذاری، ناهم سویی اهداف خط مشی گذاران و کندی روند اصلاح خط مشی ها در دستگاه های اجرایی می باشد (برینارد، ۲۰۰۵).

به طوری که نقاط قوت هر دو را دارد و از نقاط ضعف همدیگر به عنوان فرصت استفاده می کند. بارت و فوج (۱۹۸۱) استدلال می کنند که دو گانگی کاذبی بین رویکردهای بالا به پایین و پایین به بالا وجود دارد؛ لذا می توان این طور تصور کرد که هر دو رویکرد، همزمان و با هم در عمل کار می کند.

به همه جوامع در زمینه خط مشی گذاری و اجرای مؤثر و موفقیت آمیز آن کم و بیش با مشکلات مشابهی مواجه اند و در اغلب متون خط مشی گذاری می توان فهرستی از مشکلات عمومی سد راه فرایند خط مشی گذاری را یافت (مقدس پور، دانایی فرد و کردنائیج، ۱۳۹۲).

به هر شکل الگوها، نظریه ها و رویکردهای متعددی در حوزه اجرای خط مشی پا به عرصه وجود گذاشته است که هر کدام در ایران با مشکلاتی مواجه گردیده اند، سیل تئوری در زمینه اجرای خط مشی همچنان چالش های مختلفی بر سر راه اجرای خط مشی ها بوجود آورده است، قوه قضائیه نیز بعنوان یکی از تشکیلات وسیع از آن مستثنی نبوده است.

اوج تئوری پردازی در خصوص رویکردهای اجرا به دهه ۱۹۷۰ و ۱۹۸۰ بر می گردد جایی که بیشترین نظریه پردازی در خصوص اجرای خط مشی در این دوره ی زمانی شکل گرفته است. (جدول ۱)

علازغم مطالعات گسترده صاحب نظران و پژوهشگران در زمینه مشکلات و موانع اجرای خط مشی

جدول ۱: رویکردهای اجرای خط مشی

بارداخ ۱۹۷۷، هاگوود و گان ۱۹۸۴، پرسمن و ویلداوسکی ۱۹۸۴، ناکامورا و اسمال وود ۱۹۸۰، پال ۱۹۹۷، دونالد ون متر و کارل ون هورن ۱۹۷۵، ادواردز	رویکردهای بالا به پایین
نظریات المور ۱۹۸۲، سبایتیه و مازمانیان ۱۹۸۳، جانسون و اکوتر ۱۹۷۹، جانسون و کاتر ۱۹۷۹، وینتر ۱۹۹۰، لیسکی ۱۹۷۱، المور ۱۹۸۰، جران و پورتر ۱۹۸۱، جران ۱۹۸۲، جران و هال ۱۹۸۲	رویکردهای پایین به بالا
ماژون ۱۹۷۹، ویلداوسکی و براون ۱۹۸۳، المور ۱۹۸۵، ساباتیر ۱۹۸۶، گوگین و همکاران ۱۹۸۷، کالیستا ۱۹۹۴، بارت و فادج ۱۹۸۱، بارت و هیل ۱۹۸۴، ماجونه و ویلداوسکی ۱۹۷۸، شارف ۱۹۷۸، میتز ۱۹۷۷، ویندهوف هرتیر ۱۹۸۰، ریلی و فرانکلین ۱۹۸۲	رویکرد ترکیبی

در ارزشها مطرح نیست، نبود بدنه کارشناسی دولتی مجهز به مهارتهای لازم برای اجرای سیاستها، نبود هماهنگی بدنه دیوانسالاری از منظر مدیریت دانش، نبود، عرصه عمومی حرفهای برای بحث در اجرای سیاستها از موانع خطمشی‌گذاری است (اشتریان، ۱۳۸۵).

ثناپی اعلم و سید مهدی الوانی (۱۳۹۷) معتقدند بیش‌ترین نقاط ضعف لایحه تحول نظام مالیاتی از منظر خطمشی‌گذاری در عرصه سیاست‌گذاری بوده است، که در آن به اندازه کافی به عوامل مربوط به ویژگی‌های خطمشی و مؤلفه‌های مهم شکل‌گیری خطمشی توجه نشده است.

قوه قضائیه به عنوان یکی از ارکان جمهوری اسلامی ایران نقش قابل توجهی در فرآیند سیاست‌گذاری ایفا می‌کند با توجه به خطمشی‌های کشور نقش و تأثیر قوه قضائیه با کشورهای دیگر متفاوت است. علارغم تدوین خطمشی‌ها و سیاست‌های مناسبی در زمینه امور قضائی در قوه قضائیه در قالب سیاست‌های کلی نظام، قوانین برنامه توسعه و سایر قوانین، عدم اجرای کامل و مؤثر سیاست‌های مزبور، مقامات و مسئولین کشور را متوجه مقوله یاد شده نموده است. در دیدار مقام معظم رهبری با رئیس و مسئولان عالی قضائی در شروع دوره جدید ریاست رئیس فعلی قوه قضائیه، رهبر انقلاب اسلامی شش اولویت اصلی را برای دوره جدید بیان کردند. که «ساز و کار ویژه و روشن برای اجرای سیاست‌ها» اولین اولویتی بود که به وسیله رهبری در تبیین اولویت‌های اصلی دوره جدید ریاست قوه قضائیه مورد تأکید قرار گرفت و اظهار داشتند که باید ساز و کار ویژه و روشنی برای نظارت و اجرای سیاست‌های مربوط به قوه قضائیه و تبدیل این سیاست‌ها به برنامه و عملیاتی شدن همه آنها، تدارک دیده شود. حضرت آیت الله خامنه‌ای دومین اولویت اصلی دستگاه قضائی را «نظارت بر عملکردها اعم از عملکرد قضات و عملکرد

مک لوگین (۱۹۷۶) میزان پذیرش مجریان نسبت به تغییر خطمشی و میزان علاقه را از عوامل کلیدی در موفقیت یا شکست اجرا میدانند؛

کالیستا (۱۹۹۴) عدم تعهد لازم مجریان خطمشی را از موانع اجرا میدانند.

ساباتیر و مازمانیان (۱۹۹۶) حمایت خطمشیها از سوی قانون‌گذاران، مقامات اجرایی و مراجع قضایی از شرایط اجرای اثربخش خطمشی میدانند.

مکینده (۲۰۰۵) تمایلات، انگیزه‌ها و نگرشهای مجریان و ارزیابی اجراکنندگان از اجرای خطمشی را از عوامل شکست در اجرا میدانند.

اعرابی و رزقی رستمی (۱۳۸۴) موانع مربوط به ماهیت خطمشی: موانع مربوط به هدفگذاری و تعیین خطمشی، موانع حقوقی؛ موانع مربوط به مجریان و استفاده کنندگان خطمشی؛ موانع مربوط به ویژگیهای رفتاری مجریان، موانع مربوط به تخصص و مهارت مجریان، موانع مربوط به استفاده کنندگان خطمشی؛ موانع مربوط به سازمان مجری؛ موانع مربوط به نظام بوروکراسی، موانع مربوط به منابع و ابزارها از جمله موانع عمده اجرا می‌دانند (اعرابی و رزقی رستمی، ۱۳۸۴).

رنگریز و موذنی (۱۳۹۶) معتقدند، از بین موانع اجرای خطمشی‌های عمومی، تعدد اهداف، هدف‌گذاری مبهم و خطمشی‌های غیر واقعی بیشترین اولویت را دارند.

سعیدی و دورانی (۱۳۹۷) معتقدند که موانع در اجرای اثر بخش خطمشی‌های دولتی زیاد بوده و بسیاری از خطمشی‌ها بطور ناقص اجرا شده و یا اصلاً به اجرا در نمی‌آیند.

اشتریان (۱۳۸۵) اعتقاد دارد نبود مطالعات سیاستگذاری عمومی در ایران، بی‌توجهی به مطالعه اجرای سیاستها، نبود چارچوب نظری مشخص در سیاستگذاری، برنامه‌ریزی و اجرا، نبود تعریف فنی از سیاست، نبود دستورالعمل‌های صریح سیاستی، اولویت

اعمال اقتدار کلی حکومت و اجرای آن است که مستحضر به مبانی قانونی است. اگر قانون گذاری مستقیماً در حیطه سیاست گذاری وارد شود و آن را تکه پاره کند مدیریت کشور، نظام اجرایی و اقتدار علمی حکومت با چالش مواجه می شود. اگر نظام سیاست گذاری کلی کشور این پیوستگی را از بین ببرد عملاً قوه مجریه را از کار انداخته است و اجرای سیاست ها را با چالش مواجه می سازد (اشتریان، ۱۳۸۹).

همیشه سؤالاتی در زمینه اجرایی خط مشی، تأثیرات اجرا، تنگناها و مشکلات اجرای خط مشی و اینکه با چه مدلی می توان عوامل اثرگذار بر اجرای خط مشی را بررسی نمود وجود دارد. پژوهشگر با فرض اینکه تدوین خط مشی بدرستی انجام پذیرد به دنبال تحلیل و بررسی مسئله اجرا است. محقق بر آن است، عوامل مؤثر بر اجرای خط مشی در قوه قضائیه را بر اساس مدل ناکامورا و اسمال وود بررسی نماید و همچنین مراحل فرآیند خط مشی گذاری را براساس سناریوهای پنجگانه مدل اولویت بندی نماید.

دو تن از دانشمندان (ناکامورا و اسمال وود) در بررسی هایی خود دریافتند که اجرا به عنوان یکی از اجزای فرآیند اخذ تصمیم با دیگر اجزا ارتباط تنگاتنگی دارد و به دیگر بخش های این فرآیند وابسته است. آنها جریان اتصال بین اجرا با تنظیم خط مشی عمومی را فرآیند رهبری می دانند. بدین معنی که تحقق هدف های برنامه را در هماهنگی سه بعد از فعالیت ها یعنی شکل گیری خط مشی عمومی، اجرا و ارزیابی آن می دانند. آنها ضمن تشریح سه محیط خط مشی (صورت بندی خط مشی، اجرای خط مشی و ارزیابی آن) سه دسته متغیر را ذکر می کنند: بازیگران و حوزه ها، ساختارهای سازمانی و هنجارهای بوروکراتیک، و شبکه های ارتباطی و سازکارهای اجابت و پذیرش. این دو صاحب نظر، سه عرصه ی متفاوت در قلمرو خط مشی را مطرح می کند که در هر عرصه گروهی از بازیگران

مدیران» برشمردند و خاطر نشان کردند این نظارت ها باید بگونه ای جدی و گسترده باشند که اشکالات و شکایات از برخی عملکردها، به پایین ترین سطح ممکن برسد (نشریه مأوی، ۱۳۹۳).

گرچه قوای قضائیه و مجریه، اصولاً مراجع اعمال و اجراکننده سیاست های مصوب پارلمان تلقی می شوند، اما در مرحله سیاست گذاری، وجود تعامل میان نهاد سیاست گذار و اشخاص و نهادهای مجری برای صورت بندی منطقی و واقع گرایانه سیاست ها و اجرای مناسب آنها ضرورتی اجتناب ناپذیر می نماید. بر این اساس در مرحله صورت بندی سیاست باید به ملاحظات و نکات مورد نظر نهادهای مجری درخصوص اجرای خط مشی های فعلی و سابق نیز توجه شود. زیرا هدف اصلی، یافتن خط مشی قابل اجرا با توجه به شرایط و اوضاع و احوال جامعه مربوط، امکانات مالی، بودجه ای و ساختارهای اداری و اجرایی موجود است (پژوهشکده حقوق عمومی و بین الملل، ۱۳۹۴).

کارلو توری اشاره می کند «وضع قانون از سوی تصمیم گیران سیاسی، به عنوان وسیله ای برای دست یابی به اهداف سیاسی مورد بهره برداری قرار می گیرد» (توری، ۱۳۸۶)، لذا بسیاری از قوانین مجلس، به لحاظ ماهیت سیاست مجلس در آن حوزه و بسیاری از قانون گذاری های آن، سیاست گذاری در حوزه های مختلف محسوب می شوند. بارزترین و البته وسیع ترین موردی که در کشورهای در حال توسعه نمود دارد قانون برنامه توسعه است که در آن علی رغم پرداختن مجلس به تدوین قانونی برای مدت ۴ یا ۵ سال اما سیاست های تصویب شده در این گونه اسناد، به معنای دقیق کلمه سیاست گذاری مجلس در حوزه های مختلف محسوب می شود. بدین وسیله، در برخورد با برخی از قوانین، نمی توان میان آنها و سیاست گذاری از جنس تعیین هدف و جهت گیری و اجراست و متفاوت از جنس قانون گذاری است. سیاست گذاری

جدول ۲: مدل ناکامورا و اسمال وود (۱۹۸۰)

سناریو	نقش خط‌مشی گذاران	نقش مجریان	نقش ارزیابان
سناریوی تکنوکراسی کلاسیک	تدوین اهداف مشخص و تفویض اختیار فنی به مجریان	حمایت از اهداف خط‌مشی گذاران و پیشنهاد ابزار فنی برای تحقق اهداف	اندازه‌گیری میزان تحقق هدف‌ها و کارایی آن‌ها
سناریو تفویض اختیار اداری	تدوین اهداف مشخص و واگذاری اختیار اداری به مجریان	حمایت از اهداف خط‌مشی گذاران و مذاکره در مورد ابزار اداری برای رسیدن به هدف‌ها	اندازه‌گیری میزان تحقق هدف‌ها و کارایی آن‌ها
سناریو چانه‌زنی	تدوین اهداف مشخص چانه‌زنی در مورد اهداف و ابزار اجرایی	چانه‌زنی در مورد اهداف و ابزار تحقق آن‌ها با خط‌مشی گذاران	ارزیابی میزان رضایت قانون گذاران
سناریو قدرت تشخیص	حمایت از اهداف کلی و واگذاری اختیار به مجریان برای تعدیل اهداف و ابزار	تعدیل اهداف مبهم و انتزاعی و ابزار مناسب برای خط‌مشی گذاران	ارزیابی توانایی برنامه‌در سازگاری با خواسته‌های مراجعان
سناریو کارآفرینی بوروکراتیک	حمایت از اهداف و ابزار اجرایی مشخص شده از سوی مجریان	تدوین اهداف و ابزار اجرایی و ترغیب خط‌مشی گذاران به پذیرش آن‌ها	پیش‌بینی توانایی سیستم برای بقا و ادامه‌ی حیات (حفظ و نگهداری سیستم)

ارزیابی خط‌مشی در قوه قضائیه، عوامل مؤثر بر اجرا تشریح می‌گردید.

به این ترتیب برای نگارش مبانی نظری پژوهش، روش کتابخانه‌ای به کار رفته است. در جمع‌آوری اطلاعات مورد نیاز از فنون مصاحبه و مراجعه به اسناد و مدارک استفاده شده است. از مصاحبه بر اساس نظریه‌های مختلف ارائه شده از سوی صاحب نظران در امر اجرای خط‌مشی، ابتدا فهرستی از عوامل و شرایط تأثیرگذار بر اجرای خط‌مشی بر اساس رویکرد مدل تهیه شد. پس از آنکه حجم نمونه تعیین شد و همچنین سؤالات مصاحبه مشخص شد به هر یک از افراد نمونه مراجعه و پس از توجیه آنها به هدف پژوهش، سؤالات مطرح شد، در این مصاحبه از خبرگان و صاحب نظران در امر اجرای سیاست‌های قوه قضائیه خواسته شد که نسبت به میزان اهمیت عوامل و هریک از عوامل و شرایط تأثیرگذار بر اجرای خط‌مشی اظهار نظر نمایند. معیار انتخاب مصاحبه‌شوندگان آشنایی افراد با مباحث نظری موضوع اعم از بحث اجرای خط‌مشی،

شامل تدوین کنندگان، مجریان و ارزیابان قرار دارند و بازیگران مختلف با ویژگی‌هایی که در پنج سناریو مشخص شده با یکدیگر پیوند می‌یابند (ناکامورا و اسمال وود، ۱۹۸۰).

روش پژوهش

سوالی که در این پژوهش محقق در پی یافتن جواب آن است، عبارت است از: عوامل مؤثر بر اجرای خط‌مشی در قوه قضائیه کدامند. در واقع سؤال اصلی مصاحبه عبارت از؛ به عنوان صاحب نظر در حوزه تدوین، اجرا و ارزیابی خط‌مشی با عنایت به تجارب و اندوخته‌های علمی و نظری که حاصل حضور در این عرصه بوده است، مهمترین عامل مؤثر بر اجرای خط‌مشی در قوه قضائیه را چه می‌دانید؟ در واقع در این تحقیق ابتدا بر اساس ادبیات تحقیق عوامل مؤثر بر اجرای خط‌مشی تشریح شده و در ادامه بر اساس دیدگاه کارشناسان درگیر در فرآیند تدوین، اجرا و

رویکرد است که مفهوم عمل را مورد بررسی قرار می دهد (مارشال و راسمن، ۱۳۸۱).

بر این اساس پس از جمع آوری داده ها از طریق مصاحبه مدل طراحی می شود و با اجرای مصاحبه، روایی مدل سنجیده خواهد شد. داده های تحقیق علاوه بر مصاحبه های مقدماتی که جنبه اکتشافی داشته و مشاهدات محقق را تکمیل و توسعه داده است، بر اساس مصاحبه با ۲۸ نفر از خبرگان تحقیق شامل مدیران و کارشناسان شاغل در قوه قضائیه جمع آوری شده است.

جامعه آماری پژوهش تدوین کنندگان و مجریان و ارزیابان سازمان ها و نهادهایی که در قوه قضائیه در اجرای خط مشی اثر گذارند، می باشد. حوزه مطالعه خط مشی ها و سیاست های قوه قضائیه در ستاد، دادگستری ها و سازمان های وابسته می باشد. خبرگان تحقیق نیز همه از مسئولین شاغل در قوه قضائیه بوده اند و دامنه آن محدود به قوه قضائیه و خط مشی ها و سیاست های است که در قوه قضائیه اجرا می گردد، می باشد.

با توجه به اینکه تشکیلات قوه قضائیه بسیار وسیع و افراد با مدرک دانشگاهی دکتری و دانشجوی دکتری زیاد است تمام افراد مورد مصاحبه دارای مدرک دکتری، دانشجوی دکتری و یا کارشناسی ارشد بوده اند و نیز اینکه یا خود از تدوین کنندگان، مجریان و ارزیابان هستند و یا به طور مستقیم با تدوین، اجرا و ارزیابی فرایند اجرای خط مشی در ارتباطند.

روش نمونه گیری این تحقیق هدفمند یا قضاوتی می باشد. هدف این نوع نمونه گیری انتخاب آگاهانه افراد یا عناصر مشخص برای پژوهش توسط پژوهشگر می باشد. در واقع نمونه گیری یک مورد پیچیده در پژوهش های کیفی می باشد نمونه گیری مصاحبه به صورت تک گفتگو و با افراد دانشگاهی و داری سمت، شاغل در قوه قضائیه انجام گردیده است.

آشنایی با مباحث عملی خط مشی گذاری و ارتباط نزدیک آنها با تدوین کنندگان، مجریان و ارزیابان خط مشی بوده است. با ارائه توضیحی مفصل از پژوهش، سؤالات و هدف تحقیق برای هر یک از آنها، از آنها خواسته شد عوامل مؤثر بر اجرای خط مشی را از دیدگاه خود، طبق چارچوب مدل تبیین کنند و نظر خود را در این زمینه متذکر شوند. پس از مصاحبه با کارشناسان متخصص در قوه قضائیه، مفاهیم اصلی عیناً استخراج شد. ملاک استفاده از مصاحبه جهت گردآوری اطلاعات، فقدان اطلاعات موجود در این زمینه و عدم انجام چنین تحقیقاتی در قوه قضائیه بوده است. در این تحقیق ضمن مطالعه متون مربوط به ادبیات خط مشی گذاری مطالعه وسیعی درباره تدوین، اجرا و ارزیابی طرح ها در قوه قضائیه صورت گرفت و از نظر متخصصان مورد مصاحبه در حین انجام فرآیند تحقیق نیز استفاده گردید.

با در نظر گرفتن عوامل مؤثر بر خط مشی گذاری، بدیهی است که شناسایی این گونه عوامل باید با رویکردی کیفی انجام گیرد؛ زیرا رفتار قانون گذاران، تدوین کنندگان، صاحب منصبان، مجریان و ارزیابان را نمی توان با پدیده های کمی بیان کرد، بنابراین ناگزیر به پیروی از رویکرد کیفی خواهیم. به همین خاطر این پژوهش با رویکردی کیفی و تمرکز بر مصاحبه عمیق اجرا شده است. این روش پژوهشی اکتشافی است و به پژوهشگر اجازه می دهد در مواردی که امکان تدوین فرضیه وجود ندارد، به جای استفاده از تئوری های از پیش تعریف شده خود به تدوین تئوری جدید بپردازد (دانایی فرد، ۱۳۸۴). استفاده از داده های کیفی، توجه عمده به پدیده های اجتماعی و فرهنگی، تاکید بر وجود انسان و معنا و مفهومی که انسان در نظر دارد و تاکید بر رابطه متقابل میان محقق و مورد تحقیق از جمله ویژگی های اساسی تحقیق کیفی است. از نظر جامعه شناسان و بعضی و روانشناسان، مفهوم تحقیق کیفی شامل تعدادی

جدول ۳: پراکندگی افراد مورد مصاحبه

ردیف	رشته تحصیلی	سابقه خدمت	تعداد
۱	مدیریت دولتی - خط‌مشی‌گذاری	۱۰-۱۵ سال	۴
۲	مدیریت دولتی - رفتار سازمانی	۱۰-۱۵ سال	۳
۳	حقوق	۱۰-۲۰ سال	۸
۴	آمار	۱-۱۰ سال	۱
۵	IT	۱۰-۱۵ سال	۲
۶	حسابداری	۱۰-۱۵ سال	۲
۷	روانشناسی	۱۵-۲۰ سال	۱
۸	مدیریت راهبردی	۱۰-۱۵ سال	۲
۹	مدیریت رسانه	۵-۱۰ سال	۱
۱۰	الهیات و فقه و مبانی حقوق	۱۵-۲۰ سال	۲
۱۱	سیاست‌گذاری	۲۰-۲۵ سال	۱
۱۲	مدیریت منابع انسانی	۱-۱۵ سال	۱

در این تحقیق از روش‌های تجزیه و تحلیل متناسب با تحقیقات کیفی تکنیک تجزیه و تحلیل تم (مضمون) استفاده می‌شود. با توجه به اینکه منبع اصلی برای گردآوری اطلاعات مصاحبه بوده است، تحلیل داده‌های حاصل از مصاحبه به روش تحلیل تم انجام گرفته است و به طور کلی با توجه به موضوع اصلی مقاله با مرور ادبیات و مباحث نظری بر اساس رویکرد مدل تم‌های اصلی و فرعی زیر برای آن در نظر گرفته شد. هدف این پژوهش توصیف یک پدیده توصیفی یا نظریه پردازی بنیادی نیست، هدف این پژوهش تحلیل عوامل مؤثر بر اجرای خط‌مشی در قوه قضائیه است.

تحلیل یافته‌ها

قوه قضائیه بعنوان مرجع خط‌مشی‌گذاری قضائی، می‌تواند برای اتخاذ و اجرای خط‌مشی‌های قضائی اقدامات مناسبی اتخاذ نماید. نتایج پژوهش حاضر بر اساس رویکرد مدل ناکامورا و اسمال وود می‌باشد. آنها اشاره داشتند که بین مرحله تدوین و اجرای خط‌مشی همپوشانی وجود دارد و برای این همپوشانی سناریوهای پنج‌گانه اجرا شامل سناریوی تکنوکراسی کلاسیک، سناریو تفویض اختیار اداری، سناریو چانه زنی، سناریو قدرت تشخیص و سناریو کارآفرینی بوروکراتیک را مطرح نموده‌اند.

در این قسمت به تجزیه و تحلیل داده‌های جمع‌آوری شده از مصاحبه پرداخته می‌شود و چارچوب مفهومی با توسل به اولویت بندی عوامل مؤثر بر اجرا ترسیم شده است. برای تشریح مدل و تحقق هدف محقق، طبق نظرات کارشناسان، ابتدا میزان اهمیت عوامل مؤثر بر اجرای خط‌مشی بر اساس ادبیات نظری و با تکیه بر مدل ناکامورا و اسمال وود مورد سؤال واقع گردید. برای درک بهتر مدل این پژوهش هر کدام از عوامل به تفصیل برای کارشناسان مورد مصاحبه تشریح گردید.

جدول ۴: تم‌های اصلی و فرعی موضوع

مفهوم	تم‌های اصلی	تم‌های فرعی
		سناریوی تکنوکراسی کلاسیک
		سناریو تفویض اختیار اداری
تدوین		سناریو چانه زنی
کنندگان		سناریو قدرت تشخیص
		سناریو کارآفرینی بوروکراتیک
		سناریوی تکنوکراسی کلاسیک
		سناریو تفویض اختیار اداری
مجریان		سناریو چانه زنی
		سناریو قدرت تشخیص
		سناریو کارآفرینی بوروکراتیک
		سناریوی تکنوکراسی کلاسیک
		سناریو تفویض اختیار اداری
ارزیابان		سناریو چانه زنی
		سناریو قدرت تشخیص
		سناریو کارآفرینی بوروکراتیک
		وضوح اهداف
ارتباط مجریان		ماهیت وظایف
و خط‌مشی‌گذاران		میزان کنترل
		دستیابی به هدف
معیار ارزیابی		کارایی قانون‌گذاران
پیامدهای خط‌مشی		عکس‌العمل خدمت‌گیرندگان
		حفظ و نگهداری سیستم

مستقیم دارند و باید برای زندگی مردم به شکل روزانه تصمیم‌گیری کنند. اجرای خط‌مشی به عنوان انجام فعالیت‌هایی توسط مجریان برای نیل به مجموعه‌ای از اهداف کلی و جزئی خط‌مشی تعریف شده است (چامپوکات، ۲۰۱۱).

ناکامورا و اسما وود (۱۹۸۰) در بررسی‌هایی که انجام داده‌اند، دریافته‌اند که اجراء به عنوان یکی از اجزای فرآیند اخذ تصمیم با دیگر اجزاء ارتباط تنگاتنگی دارد و به دیگر بخش‌های این فرآیند وابسته است. آنها جریان اتصال بین اجزاء با تنظیم خط‌مشی عمومی را فرآیند رهبری می‌دانستند. بدین معنی که تحقق هدف‌های برنامه در هماهنگی سه بعد شکل‌گیری خط‌مشی، اجراء و ارزیابی آن است. مقدس پور و همکاران (۱۳۹۲) معتقدند که انتقادات بسیاری از چگونگی و نحوه اجرای خط‌مشی‌های عمومی در ایران وجود دارد، سیاست‌گذاران، پژوهشگران، شهروندان و حتی خود مجریان از نحوه اجرای خط‌مشی‌های عمومی ناراضی‌اند.

در این تحقیق ۳۲٪ (تعداد ۹ نفر از مصاحبه‌کننده-ها) تدوین‌کنندگان را عامل مؤثر در اجرای خط‌مشی می‌دانستند معمولاً بسیاری از خط‌مشی‌ها در مرحله تدوین مناسب است؛ اما در مرحله اجرا ناموفق است و اثر بخشی زیادی ندارد. بررسی‌ها نشان می‌دهد که در مرحله تدوین خط‌مشی، دیوان عالی کشور، دادستانی کل کشور، محکمه عالی انتظامی قضات، دادسرا و دادگاه‌های عالی انتظامی قضات، دیوان عدالت اداری، سازمان قضایی نیروهای مسلح، سازمان ثبت اسناد و املاک کشور و دادگستری استان‌ها، سازمان پزشکی قانونی، سازمان بازرسی کل کشور و سازمان زندان‌ها و اقدامات تأمینی تربیتی کشور به ایفای نقش می‌پردازند. در نظام دولتی ایران در مرحله تدوین خط‌مشی، تمامی نهادهای خط‌مشی‌گذار از جمله ریاست جمهوری، قوه قضائیه، مجمع تشخیص مصلحت نظام و سایر

در این تحقیق مضمون اجرای اثربخشی خط‌مشی از ادبیات استخراج گردید و با تکیه بر رویکرد که بر اساس سه محور تدوین‌کنندگان، مجریان و ارزیابان و نیز رابطه بین تدوین‌کنندگان و مجریان و معیارهای ارزیابی پیامدها می‌باشد به سوال اصلی تحقیق که کدام عامل اهمیت بیشتری دارد پاسخ داده شد. از آنجا که بررسی‌های پژوهشگر نشان می‌دهد که سه عامل تدوین‌کنندگان، مجریان و ارزیابان در اجرای خط‌مشی در قوه قضائیه مؤثر بوده است، نقش سه گروه در خط‌مشی‌گذاری مورد تحلیل قرار می‌گیرد بعد از آن سناریوها پنج‌گانه بر اساس سه محور تدوین‌کنندگان، مجریان و ارزیابان و نیز رابطه آنها مورد بررسی قرار گرفته می‌شود، و در آخر معیار ارزیابی پیامد خط‌مشی‌ها شناسایی گردید.

در این پژوهش بر اساس گام‌های روش تحلیل تم متن مصاحبه چندین بار مطالعه و کدگذاری شدند و بر اساس نتایج ۵ تم اصلی و ۲۲ تم فرعی شناسایی و ارائه گردید. تم‌های اصلی پژوهش عبارتند: از مجریان، تدوین‌کنندگان، ارزیابان، رابطه بین مجریان و تدوین‌کنندگان و معیارهای ارزیابی پیامد‌ها. یکی از روش‌هایی که برای تعیین تم‌های شناسایی شده در پژوهش به کار می‌رود محاسبه میزان فراوانی اشاره به تم‌های شناسایی شده در مصاحبه با خبرگان پژوهش است. در پژوهش حاضر با استفاده از همین روش، مهمترین عوامل مؤثر بر اجرای خط‌مشی شناسایی شد.

بر اساس نتایج حاصل از مصاحبه اول از گروه خبرگان، میزان اهمیت هر یک از عوامل استخراج گردید. در این تحقیق ۴۶٪ (تعداد ۱۳ نفر از مصاحبه‌کننده‌ها) اعتقاد داشتند که مؤثرترین عامل در اجرای خط‌مشی، مجریان می‌باشند. پرسمن ویلداوسکی (۱۹۸۴) بازیگران را مقامات ارشد سازمان می‌دانستند که مسئول اجرای خط‌مشی‌ها را بر عهده دارند.

لیپسکی (۱۹۷۷) بازیگران را «بوروکرات‌های سطح خیابان» می‌نامد، یعنی کسانی که با مردم ارتباط

بودن باید به یک ضرورت تبدیل شود. ظرفیت سازی برای ارزیابی کاری دشوار است چرا که حافظه اجتماعی برای استفاده از تجارب گذشته و آموختن از آن‌ها در آینده. به طور کلی ارزیابی، فرصتی برای تعیین اثرات و یادگیری از تجارب گذشته به منظور ساخت آینده و پیشرفت‌های آتی در خط‌مشی‌گذاری و اجرای آن خواهد بود (آبلسون، ۲۰۰۶).

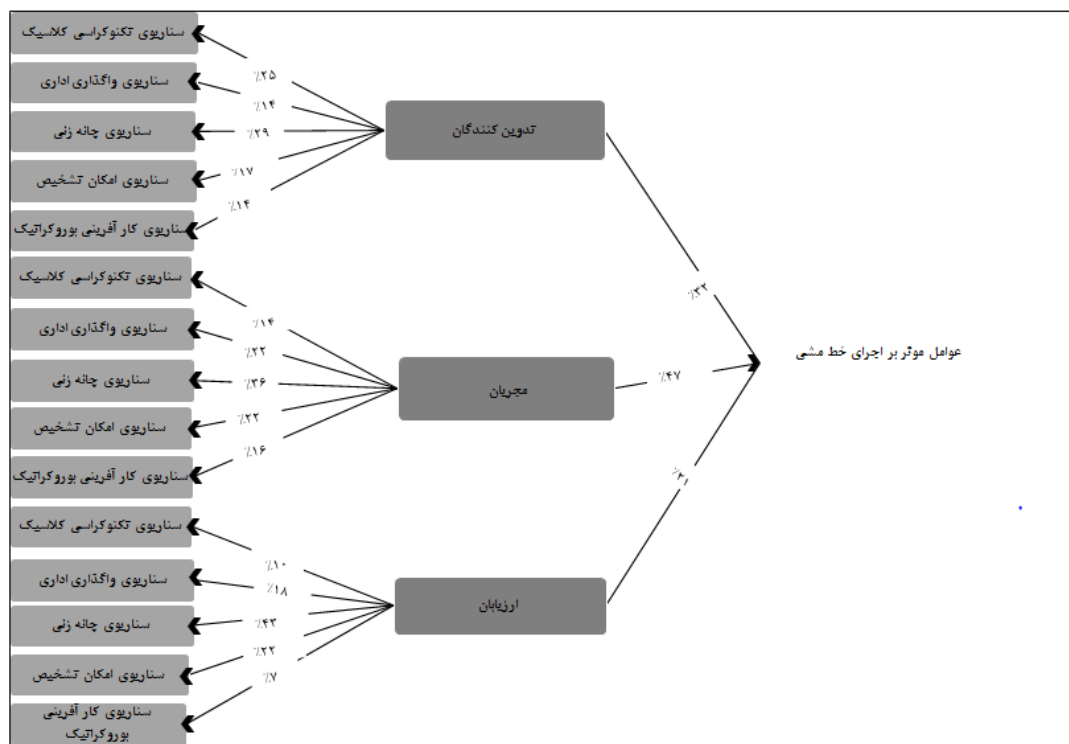
به هر شکل در این تحقیق با توجه به شرایط خاص خط‌مشی‌های قضائی و شرایط تدوین کنندگان خط‌مشی، مجریان خط‌مشی، ارزیابان خط‌مشی، نخبگان و فعالان قوه قضائیه و نیز پراکنندگی حوزه تخصصی، رابطه تدوین کنندگان و مجریان و ارزیابان کار ساده‌ای نیست.

بطور کلی در این مقاله مشخص گردید که تصمیمات هر سه گروه تدوین کنندگان، اجرای مجریان و ارزیابی ارزیابان در اجرای خط شی تأثیر دارد.

دستگاهها با استفاده از الگوهای مختلف خط‌مشی گذاری به این امر اهتمام می‌ورزند.

علازغم اینکه در مرحله ارزیابی میزان دستیابی به هدف‌ها مورد ارزیابی قرار می‌گیرد و ارزیابی‌ها است که نشان می‌دهد تا چه قدر اجرای خط‌مشی‌های تدوین شده موفقیت آمیز و یا با شکست همراه بوده است، تنها ۲۱٪ ارزیابان را عاملی مؤثر بر اجرای خط‌مشی می دانستند. به اعتقاد بسیاری از افراد، ارزیابی اجرا یک نیاز قانونی است، اما در اصل ارزیابی راهی برای اثربخشی، بهبود خط‌مشی، توسعه خط‌مشی، خدمت رسانی، اطمینان از تحقق نیازها و استفاده از پتانسیل‌های موجود است. هسته اصلی خط‌مشی‌گذاری مدرن، ارزیابی است که می‌تواند به اثربخشی و کارایی خدمت رسانی منجر شود.

عوامل متعددی می‌توانند در اجرای موفق یک خط مشی نقش داشته باشند. در یک جمع بندی می‌توان گفت ارزیابی خط‌مشی‌ها از حالت حاشیه‌ای و جانبی

شکل ۱: مدل مفهومی تحقیق بر گرفته از مدل ناکامورا و اسمال وود

خطمشی عبارتند از : تحریک، معامله، چانه زنی، ترغیب و متقاعد کردن (بارداخ، ۱۹۷۷).

بر اساس نتایج حاصل از سؤال دوم، نقش خط مشی گذاران در سناریو چانه زنی بیشترین و در سناریو سناریوی تکنوکراسی کلاسیک کمترین می باشد و نقش خطمشی گذاران در سناریو واگذاری اختیار و امکان تشخیص برابر می باشد.

نقش مجریان نیز در سناریوهای پنچگانه به ترتیب اولویت بدین شرح است: اولویت اول سناریو چانه زنی بیشترین دوم سناریوی تکنوکراسی کلاسیک، سوم سناریو تفویض اختیار اداری و سناریو کارآفرینی بوروکراتیک (نقش برابر) و سناریو قدرت تشخیص در اولویت آخر قرار دارد.

در این تحقیق علاوه بر میزان و اهمیت نقش مجریان و خطمشی گذاران در سناریوهای پنج گانه، میزان اولویت و نقش ارزیابان در مورد سناریوها مورد تحلیل قرار گرفت که نتایج حاکی از سناریو چانه زنی بعنوان اثر بخشترین و سناریو کارآفرینی بوروکراتیک (پیش بینی توانایی سیستم برای بقا و ادامه ی حیات (حفظ و نگهداری سیستم) کمترین اثر را داشته است. (جدول ۵)

در سؤال سوم تحقیق ارتباط بین تدوین کنندگان و مجریان بر اساس سه معیار درجه وضوح اهداف مطرح شده از سوی تنظیم کنندگان، ماهیت وظایفی که به مجریان محول شده است و میزان کنترلی که مجریان و تدوین کنندگان بر یکدیگر اعمال می کنند مورد تحلیل واقع گردید و بر اساس نظرات کارشناسان ارتباط بسیار قوی بین مجریان و خطمشی گذاران بر مبنای این سه معیار وجود دارد و کارشناسان مورد مصاحبه اعتقاد داشتند خطمشی های که تدوین کنندگان، تصویب می نماید، چنانچه هدف روشن و ماهیت وظایف مشخص شده باشد به درستی توسط مجریان، اجرا می گردد. و اینکه در این تحقیق مشخص گردید

در سؤال دوم نقش مجریان، و ارزیابان در سناریو- های پنج گانه بر اساس نظر کارشناسان مورد مصاحبه به تفکیک مورد سوال واقع گردید. در این سؤال ابتدا تعریف عملیاتی در خصوص هر کدام از سناریوها تشریح گردید و بعد از آن میزان اهمیت نقش خطمشی گذاران، مجریان و تدوین کنندگان در هر سناریو مورد سؤال واقع گردید. و میزان اهمیت هر کدام بر اساس سناریوهای پنج گانه مورد تحقیق قرار گرفت. در این سوال ابتدا به تفکیک نقش هر عامل در هر سناریو تحلیل گردید بعد بطور کلی پرسیده شد که کدام عامل بیشترین نقش را در سناریو دارند.

توجه به ماهیت روابط و توزیع مسئولیت و ابتکار عمل میان بازیگران و خطمشی گذاران پنج نوع رابطه را بین خطمشی گذاران و مجریان معرفی می کند و هر یک از معیارهای ارزیابی خطمشی، با یکی از انواع روابط یا سناریوها ارتباط دارد.

نتایج تحقیق نشان می دهد تدوین کنندگان، مجریان و ارزیابان در هر پنج سناریو (سناریوی تکنوکراسی کلاسیک، سناریو تفویض اختیار اداری، سناریو چانه زنی، سناریو قدرت تشخیص و سناریو کارآفرینی بوروکراتیک) نقش مؤثری دارند و نقش هر سه گروه در سناریو چانه زنی مؤثرتر است چرا که چانه زنی فرآیند تصمیم گیری توافقی بین افراد به هم وابسته و با ترجیحات متفاوت است و طرف طرح های پیشنهادی خود را بیان می کنند و شرایط خاص خود را مورد بحث قرار می دهند تا احتمالاً به توافق برسند، هر یک می کوشند تا منافع خود را تامین کنند. از دید بارداخ، مجریان در اجرای خطمشی ها رفتارهایی را بروز می دهند و بازی های را به کار می برند که از آن طریق اجرا را با شکست روبه رو خواهند کرد؛ از این رو نوشتن سناریو از دید بارداخ برای اجرای خطمشی ها توصیه می شود (همیلتون، ۲۰۰۰). وی اعتقاد دارد راه های وادار کردن گروه ها و بازیگران به مشارکت در اجرای

جدول ۵: نتایج حاصل از نقش مجریان، تدوین کنندگان و ارزیابان در سناریوهای مختلف خط‌مشی

(نقش خط‌مشی‌گذاران)

سناریوی تکنوکراسی کلاسیک	سناریو تفویض اختیار اداری	سناریو چانه زنی	سناریو قدرت تشخیص	سناریو کارآفرینی بوروکراتیک
تدوین اهداف مشخص و تفویض اختیار فنی به مجریان	تدوین اهداف مشخص و واگذاری اختیار اداری به مجریان	تدوین اهداف مشخص چانه زنی در مورد اهداف و ابزار اجرایی	حمایت از اهداف کلی و واگذاری اختیار به مجریان برای تعدیل اهداف و ابزار	حمایت از اهداف و ابزار اجرایی مشخص شده از سوی مجریان
٪۱۴	٪۲۲	٪۳۶	٪۲۲	٪۱۶

نقش مجریان

سناریوی تکنوکراسی کلاسیک	سناریو تفویض اختیار اداری	سناریو چانه زنی	سناریو قدرت تشخیص	سناریو کارآفرینی بوروکراتیک
حمایت از اهداف خط مشی گذاران و پیشنهاد ابزار فنی برای تحقق اهداف	حمایت از اهداف خط مشی گذاران و مذاکره در مورد ابزار اداری برای رسیدن به هدف ها	چانه زنی در مورد اهداف و ابزار تحقق آن ها با خط‌مشی گذاران	تعدیل اهداف مبهم و انتزاعی و ابزار مناسب برای خط‌مشی گذاران	تدوین اهداف و ابزار اجرایی و ترغیب خط مشی گذاران به پذیرش آن ها
٪۲۵	٪۱۴	٪۲۹	٪۱۷	٪۱۴

نقش ارزیابان

سناریوی تکنوکراسی کلاسیک	سناریو تفویض اختیار اداری	سناریو چانه زنی	سناریو قدرت تشخیص	سناریو کارآفرینی بوروکراتیک
اندازه‌گیری میزان تحقق هدف‌ها و کارایی آن‌ها	اندازه‌گیری میزان تحقق هدف‌ها و کارایی آن‌ها	ارزیابی میزان رضایت قانون گذاران	پیش‌بینی توانایی سیستم بقا و ادامه‌ی حیات (حفظ و نگهداری سیستم)	پیش‌بینی توانایی سیستم برای بقا و ادامه‌ی حیات (حفظ و نگهداری سیستم)
٪۱۰	٪۱۸	٪۴۳	٪۲۲	٪۷

است چنانچه اهداف تدوین شده توسط خط‌مشی گذاران واضح بیان گردند، اجرا توسط مجریان بهتر و مؤثرتر انجام می‌گیرد. بطوریکه در این پژوهش ٪۴۳ از شرکت کنندگان در فرآیند مصاحبه مهمترین عامل مؤثر در رابطه‌ی مجریان و تدوین کنندگان را وضوح اهداف تدوین شده توسط خط‌مشی گذاران می‌دانستند. ٪۳۶ از شرکت کنندگان نیز دومین عامل مؤثر در رابطه‌ی مجریان و تدوین کنندگان را ماهیت وظایف می‌دانستند. سومین عامل نیز میزان کنترلی است که مجریان و تدوین کنندگان خط‌مشی بر یکدیگر اعمال می‌کنند.

تحقیقاتی که (از نظر وضوح هدف، ماهیت وظایف و میزان کنترل) تدوین می‌شوند توسط مجریان راحت‌تر به اجرا در می‌آیند. به طور کلی نتایج این سؤال از رابطه دو سویه بین مجریان و تدوین کنندگان حکایت دارد. ناکامورا و اسمال وود این طور استدلال می‌کردند که اهداف روشن خط‌مشی، مبنایی برای اجرای مؤثر خط‌مشی هستند (ناکامورا و اسمال وود، ۱۹۸۰).

در این بخش از تحقیق علاوه بر رابطه بین خط‌مشی گذاران و مجریان، میزان اهمیت و اولویت اهداف، ماهیت وظایف و میزان کنترلی که تدوین کنندگان و مجریان خط‌مشی بر یکدیگر اعمال می‌کنند مورد سنجش قرار گرفت. نتایج تحقیق حاکی از آن

شکل ۲: ارتباط مجریان و خطمشی گذاران

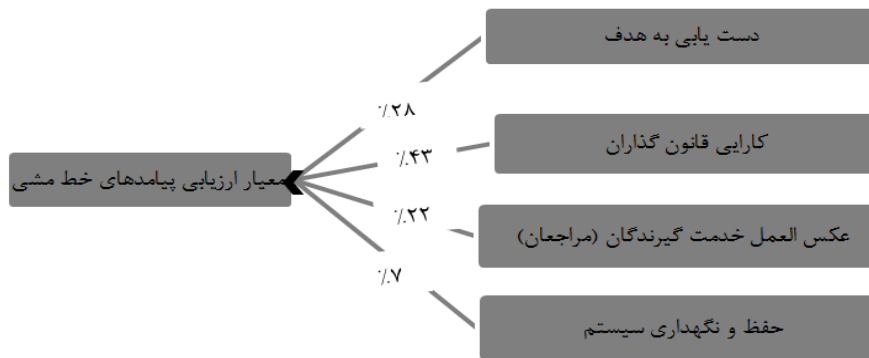
توانائی سیستم برای بقا با ۷٪ در درجه بعدی قرار داشتند. نتایج تحقیق حاکی از آن است که تدوین کنندگان و مجریان قوه قضائیه ضمن اهمیت به سایر معیارهای مرثر بر ارزیابی پیامدهای خطمشی (دستیابی به هدف، عکس العمل خدمت گیرندگان (مراجعات) و حفظ و نگهداری سیستم بحث کارائی خطمشی گذاران را در اولویت قرار دهند. ارزیابی خطمشی، پی بردن به پیامدهای خطمشی است و یا به تعبیر دیگر ارزیابی خطمشی، ارزیابی اثربخشی کلی یک برنامه ملی در دست یابی به اهدافش و یا اثربخشی نسبی دو یا چند برنامه در دستیابی به اهداف مشترک است. در ارزیابی خطمشی علاوه بر خروجی های ملموس، به آثار کوتاه مدت و بلند مدتی که خطمشی در گروه های هدف و غیر هدف خود می گذارد و هزینه های مادی و معنوی آن توجه می شود (دای، ۲۰۰۵).

اشنایدر و اینگرام (۱۹۹۷) معتقدند که تنها با ارزیابی محتوای خطمشی، امکان تمیز و تشخیص اینکه چگونه خطمشی ساخته و پرداخته می شود، وجود دارد. محتوای خطمشی باید به روشنی قلمرو مسئله اصلی را تعیین کند و اهداف و آرمان های خطمشی، جامعه هدف به علاوه اقدام ها و راهبردهای حل مسئله را نیز مشخص کند. خطمشی طراحی شده ای که برای ذی نفعان درک پذیر نباشد، در اجرا دچار مشکل می شود.

بر اساس نتایج تحقیق تنها ۲۱٪ به ارتباط بین خط مشی گذاران و مجریان از جهت میزان کنترل اعمال شده بر یکدیگر اعتقاد داشتند و شرکت کنندگان در تحقیق اظهار داشتند که دو عامل وضوح اهداف و ماهیت وظایف قبل از کنترل روند اجرای مؤثر خطمشی را مشخص می نمایند. پرسمن و ویلداوسکی (۱۹۷۳) اجرا را فرآیند تعامل میان اهداف در خطمشی ها و اقداماتی که برای تحقق آنها انجام می شود، تعریف می نماید (پرسمن و ویلداوسکی، ۱۹۷۳).

به طور کلی خطمشی ها در قوه قضائیه جهت اجرای مؤثر باید به سمتی جهت گیری شود که ساختار مناسب را برای اجرای خطمشی ها فراهم کند؛ وظایف و مسئولیتها را روشن سازد؛ سادگی و سهولت را در اجرای خطمشی ها فراهم آورد؛ افراد مستعد و توانمند را برای اجرای خطمشی به کار گیرد.

در بخش آخر تحقیق معیارهای ارزیابی خطمشی شامل دستیابی به هدف، کارایی قانون گذاران، عکس العمل خدمت گیرندگان (مراجعات) و حفظ و نگهداری سیستم مورد سؤال واقع گردید. پاسخگویان در این بخش ضمن تأیید اثر این چهار معیار در ارزیابی پیامدهای خطمشی ها به اولویت بندی آنها نیز پاسخ داده اند. در این سؤال ۴۳٪ کارشناسان مهمترین معیار ارزیابی پیامد خطمشی را کارایی قانون گذاران عنوان کردند. و سایر معیارها به ترتیب دستیابی به هدف با ۲۸٪، عکس العمل خدمت گیرندگان ۲۲٪ و پیش بینی

شکل ۳: پیامدهای ارزیابی خط مشی

بحث و نتیجه گیری

با مطالعه و بررسی تحقیقات انجام شده در حوزه اجرای خط مشی عمومی، مشخص شد که اگر چه پژوهش های متنوعی در زمینه عوامل مؤثر بر اجرای خط مشی ها صورت پذیرفته است، در زمینه عوامل مؤثر بر اجرای خط مشی های قوه قضائیه پژوهش های کمی انجام شده است. امید است که با انجام این تحقیق مقداری از خلأ مطالعاتی در این زمینه پوشش داده شود. علی رغم پژوهش های صورت گرفته در زمینه اجرای خط مشی، تاکنون پژوهش مستقلی در ارتباط با اجرای خط مشی ها در قوه قضائیه صورت پذیرفته است. قوه قضائیه از جمله قوای عهده دار اجرای بسیاری از خط مشی های قضای کشور است که انتظار می رود به بهترین شکل ممکن خط مشی های مربوطه را اجرا کند. یکی از دغدغه های اصلی این قوه رسیدن به جایگاهی است که خط مشی های محوله را به بهترین شکل ممکن انجام دهد، اما به نظر می رسد که ریشه بسیاری از مشکلات در اجرای خط مشی هایی که برعهده دارد در داخل قوه قضائیه است، از این رو به منظور اثربخشی خط مشی ها، باید به عوامل مؤثر بر اجرای خط مشی های توجه شود. این مقاله عوامل مؤثر بر فرایند اجرا خط مشی در قوه قضائیه را مورد تحلیل و بررسی قرار می دهد. اجرای خط مشی در قوه قضائی با سایر سازمان ها به علت ماهیت خاص دستگاه قضائی کمی متفاوت است. همانطور که در مبانی نظری اشاره شد رویکردها و

عوامل بسیاری در فرایند اجرا نقش داشته اند. علی ایحال با توجه به اینکه هیچ گونه تحقیقی در این زمینه در قوه قضائیه انجام نشده بود کار خیلی سخت گردید. و همچنین به علت نبود افراد آشنا و مسلط بر حوزه خط مشی گذاری و اینکه هیچ مقاله در حوزه خط مشی گذاری در قوه قضائیه وجود نداشت، محقق با محدودیت های بسیاری مواجه گردید.

بطور کلی بر مبنای نتایج به دست آمده از ادبیات تحقیق، مصاحبه ها و روایی سنجی که بعد از تدوین و طراحی و برای آزمون مدل انجام گرفت، می توان نتیجه گرفت که در قوه قضائیه برای آنکه عوامل مؤثر بر اجرای خط مشی را شناسائی کنیم، می بایست به مجریان، تدوین کنندگان، ارزیابان و بازیگرانی که بر فرایند اجرا تأثیرگذار هستند همچنین تمام روابط و سناریوهای که اجرای خط مشی ها در قوه قضائیه را تحت الشعاع قرار می دهند، توجه جدی نمود.

در پاسخ به سؤال اول مشخص گردید، عوامل مؤثر بر اجرای خط مشی ها در قوه قضائیه به ترتیب اولویت: مجریان، تدوین کنندگان و ارزیابان می باشند و علاوه بر نقش مؤثر مجریان، تدوین کنندگان و ارزیابان، رابطه بین مجریان و تدوین کنندگان و معیار های ارزیابی خط مشی در اجرای خط مشی نیز نقش مهمی دارند، همچنین این عوامل با نقش مؤثری که در اثربخشی و موفقیت خط مشی ها در قوه قضائیه و نقشی که در سناریوها مختلف دارند، می توانند خط مشی های

آخرین سؤال تحقیق نیز در خصوص میزان اثربخشی معیارهای ارزیابی پیامدها می‌باشد. در این بخش چهار معیار مؤثر بر اجرای خط‌مشی: از جمله دستیابی به هدف، کارایی قانون‌گذاران، عکس‌العمل خدمت‌گیرندگان (مراجعان) و حفظ و نگهداری سیستم جمله مورد تحلیل و بررسی قرار گرفت که کارشناسان ضمن تأیید اثر هر چهار معیار در ارزیابی خط‌مشی مهمترین معیار ارزیابی پیامد خط‌مشی را کارایی قانون‌گذاران عنوان و سایر معیارهای به ترتیب دستیابی به هدف با ۲۸٪، عکس‌العمل خدمت‌گیرندگان ۲۲٪ و پیش‌بینی توانائی سیستم برای بقا با ۷٪ در درجه بعدی قرار داشتند.

یافته‌های پژوهش حاضر با نظریه‌های افرادی همچون هاوالت و رامش (۱۹۹۵)، ساباتیو و مازمانیان (۱۹۸۶)، ریپلای و فرانکلین (۱۹۸۳)، پرسمن و وایلد‌اوسکی (۱۹۷۳) همخوانی دارد؛ زیرا آنان نیز فقط مجریان را عامل مؤثر بر اجرای خط‌مشی‌ها نمی‌دانند و نقش سایر عوامل همچون تدوین‌کنندگان و ماهیت خط‌مشی و عوامل محیطی را در اجرای خط‌مشی‌ها مؤثر می‌دانند. اعرابی و رزقی رستمی (۱۳۸۴) ویژگیهای رفتاری مجریان، تخصص و مهارت مجریان و استفاده‌کنندگان را موانع اجرای خط‌مشی می‌دانند. همچنین بهارم (۲۰۰۸) اعتقاد دارد مهم‌ترین عوامل سازمانی تعیین‌کننده در اجرای موفقیت‌آمیز خط‌مشی‌های عمومی در کشورهای مالزی و چین عبارتند از: حمایت مدیران عالی، در دسترس بودن منابع، تمایل مجریان به اجرا (بهارم، ۲۰۰۸).

محقق در حین پژوهش با محدودیت‌های زیادی مواجه گردید. یکی از این محدودیت‌ها در پژوهش حاضر، موضوع پژوهش بود. همان‌طور که اشاره شد، درباره اجرای خط‌مشی پژوهش‌های چندانی در ایران در قوه قضائیه اجرا نشده است و در زمینه تحلیل و بررسی خط‌مشی در قوه قضائیه تا جایی که پژوهشگر مطلع شد، پژوهشی وجود ندارد. این محدودیت، کار

را اجرا کنند که باعث پیشرفت نظام قضائی کشور گردد. با توجه به این که مجریان مهمترین بازیگران و مهمترین اثر را در قوه قضائیه داشته‌اند پیشنهاد می‌شود که سازگاری و راهکار بهتری جهت آگاه‌سازی مجریان از اهمیت جایگاه خویش اندیشیده شود. به نظر می‌رسد مسئولان امر خط‌مشی‌گذاری عمومی در قوه قضائیه از تمام قابلیت‌ها و توان افراد استفاده نکرده‌اند. از این رو با عنایت به مباحث نظری و یافته‌های تحقیق توصیه می‌شود مقامات قوه قضائیه پتانسیل‌های موجود در حوزه اجرای خط‌مشی قوه قضائیه را شناسایی کنند و در راستای خط‌مشی‌گذاری خوب از آنها مدد گیرند. و خط‌مشی‌گذاران میزان اهمیت هر کدام از عوامل را مورد نظر قرار دهند و این رویه مرسوم در کشور ما که هنوز به ارزیابی پس از اجرا و تحلیل نقاط موفقیت و شکست خط‌مشی توجه نمی‌شود، را ریشه کن کنند.

در پاسخ به سؤال دوم مشخص گردید که رابطه عمیق و دوسویه‌ای بین مجریان و خط‌مشی‌گذاران در قوه قضائیه وجود دارد و توصیه می‌شود با توجه به رابطه مستقیمی که بین این دو عامل وجود دارد، مسئولان عالی قضائی ضمن تعریف دقیق رابط بین آنها به عوامل دخیل در این رابطه از جمله وضوح اهداف، ماهیت وظایف و میزان کنترلی که این دو روی هم اعمال می‌کند توجه جدی نمایند.

در سؤال سوم نقش خط‌مشی‌گذاران، مجریان و ارزیابان در سناریوهای پنجگانه شامل: سناریوی تکنوکراسی کلاسیک، سناریو تفویض اختیار اداری، سناریو چانه‌زنی، سناریو قدرت تشخیص و سناریو کارآفرینی بوروکراتیک مورد بررسی قرار گرفت و نتایج تحقیق حاکی از آن است هر سه گروه نقش مؤثری در پنج سناریو دارند و سناریو چانه‌زنی از نظر هر سه گروه مهمتر و با اهمیتتر و نیز نقش آنان چشمگیرتر است.

الوانی، سید مهدی، شریف زاده فتاح (۱۳۹۳)، فرآیند خط‌مشی‌گذاری عمومی، تهران، دانشگاه علامه طباطبائی.

الوانی، مهدی؛ شریف زاده، فتاح (۱۳۹۰). فرآیند خط‌مشی‌گذاری عمومی. تهران: دانشگاه علامه طباطبائی.

توری، کارلو (۱۳۸۶). قانون‌گذاری: امری میان سیاست و حقوق، ترجمه حسن و کیلیان، مجلس و پژوهش، سال ۱۴، شماره ۵۵، صفحات ۲۵۹-۲۷۴.

ثنایی اعلم، فاطمه؛ الوانی سید مهدی (۱۳۹۷)، آسیب‌شناسی تدوین و اجرای لایحه تحول نظام مالیاتی از منظر خط‌مشی‌گذاری، (مورد مطالعه: سازمان امور مالیاتی)، فصلنامه خط‌مشی‌گذاری عمومی در مدیریت سال نهم، شماره بیست و نهم

پژوهشکده حقوق عمومی و بین‌الملل، حقوق و خط‌مشی (سیاست) در تهیه لوایح قضایی، ۱۳۹۴، مرکز مطبوعات و انتشارات قوه قضاییه.

دانش فرد، الله کرم (۱۳۹۳). موانع اجرای خط‌مشی‌های عمومی در سازمان‌های غیر دولتی بخش خدمات پلیس + ۱۰ و دفاتر خدمات پیشخوان دولت، فصلنامه مدیریت منابع در نیروی انتظامی.

دانایی فرد، حسن (۱۳۸۴). تئوری پردازی با استفاده از رویکرد استقرایی: استراتژی مفهوم‌سازی تئوری بنیادی، دانش رفتار.

رجب بیگی، مجتبی (۱۳۷۸)، موانع دستیابی به اجرای کامل خط‌مشی‌های عمومی، فصلنامه مدیریت دولتی. رنگریز، حسن، بهرام، موذنی (۱۳۹۶)، شناسایی و اولویت‌بندی موانع اجرای خط‌مشی‌های عمومی در سازمان‌های دولتی با استفاده از مدل‌های تصمیم‌گیری چند معیاره، فصلنامه خط‌مشی‌گذاری عمومی در مدیریت، سال هشتم، شماره بیست و هشتم.

سعیدی، لیلا؛ دورانی، امیر (۱۳۹۷)، شناسایی و اولویت‌بندی موانع اجرای خط‌مشی‌های دولتی در حوزه ستادی وزارت نفت، فصلنامه خط‌مشی‌گذاری عمومی در مدیریت، سال نهم، شماره سی ام.

پژوهش را دشوار و پیچیده می‌سازد. از سوی دیگر، تعداد خبرگان آشنا با موضوع تحلیل و بررسی خط‌مشی در قوه قضائیه بسیار محدود و انگشت‌شمار بودند؛ از این رو شناسایی و هماهنگی با آنها بسیار دشوار بود. نبود تجربه عملی مبنی بر چگونگی اجرای خط‌مشی به صورت واقعی و مواجهه با چالش‌های آن، دیگر محدودیت پژوهش بود؛ زیرا هیچ مصداق نظری برای این پژوهش در قوه قضائیه وجود نداشت. دشواری دیگر پژوهش، کیفی بودن آن است که پیشینه تحصیلی و ذهنیت پژوهشگر را تحت تأثیر قرار می‌دهد. همچنین جا داشت رابطه بین مجریان، خط‌مشی‌گذاران و ارزیابان در تعدادی بخش‌های دولتی به سنجش و آزمون گذاشته شود که انجام این کار بنا به دلایلی امکان‌پذیر نبود. بنابراین به محققان آینده توصیه می‌شود که در پژوهش‌های خود به منظور افزایش اعتبار محتوایی ابزار سنجش رابطه بین مجریان، خط‌مشی‌گذاران و ارزیابان به تحقیق در سایر سازمانها دیگر نیز پردازند.

منابع

اشتریان، کیومرث (۱۳۸۹)، ملاحظاتی در باب سیاست‌های کلی نظام و توصیه‌های سیاستی برای نظام سیاستگذاری در ج.ا.ایران، فصلنامه سیاست، دوره ۴۰، شماره ۱.

اشتریان، کیومرث (۱۳۸۵) آسیب‌شناسی فرآیند سیاستگذاری عمومی در ایران، سخنرانی در دفتر مطالعات سیاسی وزارت کشور، قابل دسترسی در (<http://www.ensani.ir>)

اعرابی، سید محمد، رزقی رستمی، علی رضا (۱۳۸۴) آسیب‌شناسی اجرای خط‌مشی‌های صنعتی کشور، ارائه در سومین کنفرانس بین‌المللی مدیریت تهران.

- Doctor of Philosophy, National Institute of Development Administration.
- Geurts, Thei (2011). Public Policy making the 21st Century Perspective. pp.1-60. Available at www.beinformed.com
- Goggin, Malcolm and Bowman, Ann and Lester, James and O'Toole, Laurence. (1990). Implementation Theory and Practice, Toward a Third Generation. Illinois: Scott, Foresman/Little, Brown Higher Education.
- Imig, D. R. (2002). Book review: American Politics: Who speaks for the Poor? National interest groups and social policy, By R. Allen Hays, 277 p., New York: Routledge; The American Political Science Review, 96: 640.
- Kettunen P (2008). The Innovative Comparison of Public Policies, Public Administration Review. Washington: Mar/Apr 2008. 68 (2).
- Weatherly, R., & Lipsky, M. (1977). Street-level bureaucrats and institutional innovation: Implementing special education reform. Harvard Educational Review, 47, 171-197.
- Makinde Taiwo. (2005) "Problem of policy implementation in developing nations: The Nigerian experience", J. SOC. Sci., 11: 63-69.
- Mclaughin Milbrey (1976) Implementation as mutual adaptation in Walter Williams, Richard Elmore, eds., Social Program Implementation, New York.
- Nakamura R. T. & Smallwood F. The Politics of Policy Implementation. New York: St., Martin's Press., 1980.
- Papadopoulos. T (2000), Policy Implementation: Theory and Reality.
- Paalumbo, D.J. & Calista, D. J. (1990). Implementation and policy process: opening up the black box. New York, Greenwood Press.
- Pressman, J. L. and A. Wiidavsky. (1984), Implementation. Berkeley: University of California Press.
- Pressman, J. , Wildavsky, A. , (1973), Implementation. University of California Press: Berkeley.
- Sabatiar, Paul, Mazmanian, Daniel. (1996), the condition of effective implementation, Houghton Mifflin, sixth.
- Schneider, A. & Ingram, H. (1993). Social Constructions of Target Populations: Implications for Politics and Policy. American Political Science, 87 (2), 334-347.
- Schneider, A. & Ingram, H. (1993). Social Constructions of Target Populations: Implications for Politics and Policy. American Political Science, 87 (2), 334-347.
- Van meter. Donald and Van Horn. Carl. (1975), The policy Implementation Process: A Conceptual Framework. Administration and society, P. 463
- قلی پور رحمت الله (۱۳۸۷). تصمیم گیری سازمانی و فرآیند خط مشی گذاری عمومی، تهران، سمت.
- عباسی، عباس، معتضدیان، رسول میرزایی، محمد قاسم عباسی، (۱۳۹۵)، بررسی موانع اجرای خط مشی های عمومی در سازمان های دولتی، فصلنامه پژوهش های مدیریتی منابع انسانی، ۶۹-۴۹.
- لستر جیمز، پی، و استوارت (۱۳۸۱). فرآیند خط مشی گذاری عمومی، ترجمه: مجتبی طبری و دیگران، تهران: نشر ساوالان.
- مقدس پور و دیگران (۱۳۹۲). بررسی عوامل موفقیت خط مشی های عمومی در ایران: مطالعه موردی، سیاست های مالیاتی، مجله مدیریت فرهنگ سازمانی. مارشال، ک و راسمن، گ. پ. (۱۳۸۱). روش تحقیق کیفی. ترجمه علی پارسائیان و سید محمد اعرابی، تهران: دفتر پژوهش های فرهنگی، چاپ دوم
- هاولت، مایکل؛ رامش، ام (۱۳۸۰). مطالعه خط مشی عمومی. ترجمه عباس منوریان و ابراهیم گلشن. تهران، مرکز آموزش مدیریت دولتی.
- Abelson, J. (2006). Assessing the Impacts of Public Participation: Concepts, Evidence, and Policy Implications. Canada: Canadian Policy Research Networks (CPRN).
- Barrett, SM and Fudge C (eds) (1981), Policy and Action: Essays on the Implementation of Public Policy, London: Methuen.
- Bardach, E. (1977), "The Implementation Game", Cambridge, MA: The MIT Press.
- Brynard, Petrus A. (2005), Policy Implementation: Lessons for Service Delivery. 27th Aapam Annual Roundtable Conference, Livingstone, Zambia.
- Brooks, S. (1998), Public Policy in Canada: An Introduction, 3rd ed. Oxford و University Press & Toronto.
- New York Press, [23] Baharom, A. (2008). Organisational Determinants of Policy Implementation: A contextual study of Malaysia and China. Administrative Experiences and Regional Cooperation in the Era of a Growing China international conference, (pp. 1-17), Shah Alam.
- Chompucot, M. C. (2011). Major Factors Affecting Educational Policy Implementation Effectiveness for the Three Southern most Provinces of Thailand as Perceived by School Directors. Dissertation for the Degree of